بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ދިވެހިރާއްޖޭ ހައިކޯޓް

ދިވެހިރާއްޖެ

ޝަރީޢަތް ނިމުނު ގޮތް

- ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު: 2023/HC-B12/57
- އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް: ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް
- އިސްތިއުނާފު ރައްދުވި ފަރާތް: އަޙްމަދު ސާއިދު / ގޮމަށިރަ، ސ. ހިތަދޫ
- މައްސަލައިގެ ބާވަތް: ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތް (ޝަރީޢަތުގެކުރިން ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމާގުޅޭ ނިންމި ނިންމުން)

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޔާޒް

ފަނޑިޔާރު ފާޠިމަތު ފަރީޒާ

ފަނޑިޔާރު އަޙްމަދު ޝަކީލް

ނިމުނު ތާރީޚް: 28 ޞަފަރު 1445 / 13 ސެޕްޓެމްބަރު 2023

ހައިކޯޓުގައި ޤަޟިއްޔާ ރަޖިސްޓްރީ ކުރެވުނު ތާރީޚް: 06 ޞަފަރު 1445 / 22 އޮގަސްޓު 2023

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ނިންމުން:

- ނަންބަރު: [redacted]
- ނިންމި ތަން: [redacted]
- ބާވަތް: ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތް (ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހެޅި ހުށަހެޅުމާމެދު ނިންމި ނިންމުން)
- ހުށަހެޅުނު ތާރީޚް: 24 ފެބްރުއަރީ 2020
- ނިމުނު ތާރީޚް: 20 ޖުލައި 2023

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް

ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް

ވާރދީ ވަކީލުން:

ސީނިއަރ ޕަބްލިކް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޝަމާ އިބްރާހީމް

ސީނިއަރ ޕަބްލިކް ޕްރޮސިކިއުޓަރ އާއިޝަތު މުޙައްމަދު

އިސްތިއުނާފު ރައްދުވި ފަރާތް

އަޙްމަދު ސާއިލް / ގުލަހާރު، ސ.ހިތަދޫ

ވާރދީ ވަކީލު: -

ދަޢުވާ ކުރުމުގެ ހުރަހަކަށްވާގޮތަށް ދިފާޢު - ދަޢުވާ ކުރުމުގެ ހުރަހަކަށްވާގޮތަށް ދިފާޢުގެ ފަރާތުން މުއްދަތަކަށް ލިޔެކިޔުމުގައި، ވާހަކަ ބަލަންޖެހޭ ކަންކަން - މައްސަލަ ބަލާ ފަސޭހައިރަކު ފުރަގަސްކުރިފަދައިގާ ކަންތައްތަކާ ގުޅިގެން މައްސަލައިގެ ހުކުމުކުރުމުގެ ކުރިއަށްދާ ފުރުޞަތުދިނުން

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޔާޒުގެ ރައުޔު

މައްސަލައިގެ ތައާރަފު:

1. މިއީ، [redacted] ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted] "ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތް" (ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމާގުޅޭ ނިންމިގޮތް) އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް އެދި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން (މިއަށްފަހުން "ދައުލަތް" ނުވަތަ "ޕްރޮސިކިއުޝަން" ނުވަތަ "އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް") ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓަށް ހުށަހަޅުއްވުމުން ބަލައިގަނެފައިވާ ޤަޟިއްޔާއެކެވެ. މި ޤަޟިއްޔާގައި އިސްތިއުނާފު ދަޢުވާލިބޭފަރާތަކީ، ސ.ހިތަދޫ، ގޯމަރުގަ، އަޙްމަދު ޝާހިދު[1] (މިއަށްފަހުން "އިސްތިއުނާފު ދަޢުވާލިބޭ ފަރާތް" ނުވަތަ "އަޙްމަދު ޝާހިދު") އެވެ.

މައްސަލައިގައި ކަންހިނގާފައިވާގޮތް:

2. 02 މޭ 2016 ގައި ހިނގާފައިވާ ހާދިސާއަކާ ގުޅިގެން، 01 ނޮވެންބަރު 2016 ގައި، ދައުލަތުން އަޙްމަދު ޝާހިދުގެ މައްޗަށް ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2009 (ކުޑަކުދިންނަށް ޖިންސީ ގޯނާކުރާ މީހުންނާމެދު ޚާއްޞަ އުޞޫލުތަކެއް ޢަމަލުކުރުމުގެ ޤާނޫނު)ގެ 9 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)އާ ޚިލާފުވެ، އެ މާއްދާގެ (ނ)ގެ ދަށުން އިތުބާރުކުރުވާ މަޤާމެއްގައިހުރެ ކުޑަކުއްޖަކާމެދު ޖިންސީ ޢަމަލު ހިންގުމުގެ ކުށުގެ ދަޢުވާ [redacted] ކޯޓުގައި އުފުލާފައިވެއެވެ.[2] އަޙްމަދު ޝާހިދުގެ މައްޗަށް މިދަޢުވާ ސާބިތުވެފައިވަނީ އެކަށީގެންވާ އަވަސް މިނެއްގައި، ބަރީޢާ ހިސާބާ ގޮތްގަސްޖެހަކަށް 06 މަސްދުވަހުގެގައެވެ.

---

[1] ދރދ ނަންބަރު A308012

[2] ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ ރިފަރެންސް ނަންބަރު [redacted](01 ނޮވެންބަރު 2016) ދަޢުވާ ހުށަހަޅާ ފޯމު.

3. [redacted] ކޯޓަށް ހުށަހެޅުނު ދަޢުވާ ސ.ހިތަދޫ މެޖިސްޓްރޭޓް ކޯޓަށް ބަދަލުކޮށްދިނުމަށް އެދުމުގެ ސާއިލުގެ ފަރާތުން އެދުނީ. އެހެންވެ، އުމަރުސަލަ އިޖުރާތު ދިރާސާކުރުމަށްކަމަށްބުނެ، ތިންބަޔަކާއެކު އަނބުރާ ފޮނުވައިދިނުމަށް 05 ޖަނަވަރީ 2017 ގައި ޕްރޮސިކިއުޝަން ޖެނެރަލްގެ އޮފީހަށް [redacted] ކޯޓުގައި ސިޓީ އަރުވާ އެދުނީ.[3] އެސިޓީއާއި ގުޅިގެން، 18 ޖަނަވަރީ 2017ގައި އުމަރުސަލައިގެ އެންމެހައި ފޮނުވައިދިނުމަށް ދަޢުވާ ކޯޓު އަނބުރާ ޕްރޮސިކިއުޝަން ޖެނެރަލްގެ އޮފީހަށް އަނބުރާ ފޮނުވާފައިވެއެވެ.[4]

4. އުމަރުސަލަ އިޖުރާތު ދިރާސާ ކުރުމަށްފަހު، 19 އޮކްޓޫބަރު 2017 ގައި ބޭނުމުން ދަޢުވާ އަލުން ޕްރޮސިކިއުޝަން ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން، ހިސާބުކުރުމަށްޓަކައި ދަޢުވާ އެ.[5] ކުރަހަގާފައިވެއެވެ. [redacted] ކޯޓަށް ސާއިލު ހާޒިރު ކުރުމަށް ކޯޓުން ކުރި މަސައްކަތުން އެނގޭ ހާޒިރު ނުކުރެވުނު ކަމަށް ބުނެ، 01 އަހަރާއި 06 މަހަށް ވުރެ ގިނަދުވަސް ވީފަހުން، އުމަރުސަލަ އަލުން ދިރާސާކުރުމަށް ކަމަށްބުނެ، 12 ނޮވެންބަރު 2018 ގައި [redacted] ކޯޓުން ޕްރޮސިކިއުޝަން ޖެނެރަލްގެ އޮފީހަށް ސިޓީއަކާއެކު އުމަރުސަލަ އަނބުރާ ފޮނުވާފައިވެއެވެ.[6]

5. މި ސިޓީއާ ގުޅިގެން، އަސްލުގައި ސާއިލު ދިރިއުޅޭ އެޑްރެހައި ގުޅޭ ފޯނު ނަންބަރު ސާފުކުރުމަށްއެދި ޕްރޮސިކިއުޝަން ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން މޯލްޑިވްސް ޕޮލިސް ސަރވިސްއަށް 22 ނޮވެންބަރު 2018 ގައި ސިޓީއެއް ފޮނުވާފައިވެއެވެ.[7] އަދި އެ ސިޓީއާ ގުޅިގެން މޯލްޑިވްސް ޕޮލިސް ސަރވިސްއިން 06 މާރިޗު 2019 ގައި އަސްލުގައި ސާއިލުގެ އެޑްރެހައި ގުޅޭ ނަންބަރު ސާފުކުރުމަށްފަހު، ޕްރޮސިކިއުޝަން ޖެނެރަލްގެ

[3] ޕްރޮސިކިއުޝަން ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ ނަންބަރު [redacted] ސިޓީ
[4] [redacted] ސިޓީ
[5] ޕްރޮސިކިއުޝަން ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ ރިފަރެންސް ނަންބަރު [redacted] ދަޢުވާ ހުށަހަޅާ ފޯމު (19 އޮކްޓޫބަރު 2017)
[6] [redacted] ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted] ސިޓީ (12 ނޮވެންބަރު 2018)
[7] ޕްރޮސިކިއުޝަން ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ ނަންބަރު [redacted] (22 ނޮވެންބަރު 2018) ސިޓީ

އޮފީހަށް ފޮނުވާފައިވެއެވެ.[8] އަދި އެއަށްފަހު، މައްސަލަ އިތުރަށް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން ދިރާސާކުރިއިރު ޑީ.އެން.އޭ ޓެސްޓް ރިޕޯޓުގައި ހިމެނޭ މާއްދީ ހެކީގެ ޗެއިން އޮފް ކަސްޓަޑީ ބަލަހައްޓާފައިވާ ގޮތާ ބެހޭ ލިޔެކިޔުންތަކާއި، ޗެއިން އޮފް ކަސްޓަޑީގެ ލިޔެކިޔުންތަކުގެ ކޮޕީ ހުށަހަޅުއްވުމަށް އެދުނީމާ، އެ ރިޕޯޓާއި ގުޅުންހުރި މާއްދީ ހެކިތަކުގެ ހުށަހަޅާފައިވަނީ އަންގައިދޭ ލިޔުމުގައި، ފޮރެންސިކް ސަރވިސްގެ ޑިޕާޓްމަންޓުން ދެވުނު ބަޔާނުގައި ޓެސްޓްކުރި ގޮތް ހިމަނާފައިނުވާތީ، އެ ކަންކަން ފުރިހަމަކުރުމަށްފަހު އަލުން ހުށަހެޅުމަށްޓަކައި މައްސަލަ މޯލްޑިވްސް ޕޮލިސް ސަރވިސްއަށް 26 މޭ 2019 ގައި އަނބުރާ ފޮނުވާލާފައިވެއެވެ.[9] އެއަށްފަހު، މޯލްޑިވްސް ޕޮލިސް ސަރވިސްއިން 09 ޖުލައި 2019 ގައި މައްސަލަ އަލުން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހަށް ފޮނުވިއެވެ.[10]

6. އޭގެ 07 މަސް ފަހުން، 23 ފެބްރުއަރީ 2020 ގައި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ފަރާތުން އަބްދުލް ސާއިދުގެ މައްޗަށް ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2009 (ކުޑަކުދިންނަށް ޖިންސީ ގޯނާކުރާ މީހުންނާމެދު ހިންގާ ޚާއްޞަ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު)ގެ 9 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ބަލާލާއިރު، އެ މާއްދާގެ (ށ)ގެ ދަށުން، ކުޑަކުއްޖަކާ އިތުރުވެރިކަން ހުރި މީހަކު، އެ ކުޑަކުއްޖާއާއި ޖިންސީ ޢަމަލެއް ހިންގުމުގެ ކުށުގެ ދަޢުވާ އަލުން [redacted] ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ.[11] މި ދަޢުވާ ބަލައިގަނެފައިވަނީ އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted] ޤަޟިއްޔާއިންނެވެ.

[8] މޯލްޑިވްސް ޕޮލިސް ސަރވިސްގެ ނަންބަރު [redacted] ސިޓީ (06 މާރިޗު 2019)
[9] ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ ރެފަރެންސް ނަންބަރު [redacted] ސިޓީ (26 މޭ 2019)
[10] މޯލްޑިވްސް ޕޮލިސް ސަރވިސްގެ ނަންބަރު [redacted] ސިޓީ (09 ޖުލައި 2019)
[11] ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ ނަންބަރު [redacted] ދަޢުވާ ހުށަހަޅާ ފޯމު (23 ފެބްރުއަރީ 2020)

7. ބުނެވުނު ދަޢުވާގެ އިބްތިދާއީ މަރުޙަލާގައި، އަޙްމަދު ސާއިލުގެ ފަރާތުން ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމެއް ހުށަހަޅާފައިވެއެވެ. އެ ހުށަހެޅުމުގައި މި މައްސަލައިގެ ބޭނުމަށް އެދިފައިވާ ކަންކަން ތިރީގައި ބަޔާންކުރަމެވެ.

> "ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 95 ވަނަ މާއްދާއިން ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނަށް އަމަލު ކުރަން ފަށާއިރު، ހައްޔަރު ކުރެވި، އެހެންނަމަވެސް ބަންދުން ދޫކޮށްލާފައިވާ މީހުންގެ މައްސަލަތަށް ނިންމައި، މިޤާނޫނަށް އަމަލު ކުރަން ފެށުމާ 45 ދުވަހުގެ ތެރޭގައި އެމީހުންގެ މައްސަލަ ދައުލާ އުފުލަންވާނެކަން އެނގެން އޮންނައިރު ދަޢުވާލިބޭފަރާތް ކަރެކްޝަނަލް ސަރވިސްގެ ބެލުމުގެ ދަށަށް 02 މާ 2016 ގައި ގެނެވި / 29 ޖޫން 2016 އާއި ހަމައަށް ބަންދު ކުރެވުނުކަން އެނގެން އޮތުއިރު، ދައުވާކުރުމަށް އޮތް ޕިރިއަޑަކީ 15 އޮގަސްޓު 2017 ކަމާއި، އެބަހީ limitationގެ މުއްދަތު ހަމަވި ފަހުން، ނުވަތަ އެމުއްދަތުގެ ކުރިން ދައުވާ ހުށަހަޅާ، އެފަދަ ކޮށުން އަނބުރާ ޗާޖުކުރެވިފައިވަނީ މިޤާނޫނުގެ 83 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައިވާ ހާލަތެއް ނުވަތަ އުސޫލުން ހާލަތެއް ދިމާވެފައިވާ މިޤާނޫނުގެ 95 ވަނަ މާއްދާގައި ވާ މުއްދަތު ތަޠުބީޤު ނުކުރެވޭނެކަން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު 2018/HC-N-A/03 ޤަޟިއްޔާއިން އެނގެން އޮތުމާއި، ދިވެހި ޖުމްހޫރިއްޔާގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) އަށް ރިޢާޔަތް ކުރާއިރު މަތީ މަރުޙަލާގެ ކޯޓުތަކުން ނިންމާ ނިންމުމަކީ އެއަށްވުރެ ދަށު މަރުޙަލާގެ ކޯޓުތަކުން ތަބާވާންޖެހޭނެ ކަމަކަށް ކަނޑައެޅިފައި ވުމުން މިހާރު ކުރިއަށް މިގެންދާ ދައުވާ ކުރިއަށް ނުގެންދެވޭނެކަން ކަނޑައަޅައި ދައުވާ އުނިކުރަމެވެ.
> ތުހުމަތުކުރެވިފައިވާ ކުށަކީ 02 މޭ 2016 ވަނަ އަހަރު ކުރެވުނު ތުހުމަތެއްކަން ދައުވާ ފޮތުގެ ޗާޖުޝީޓު 1 އިން އެނގެއެވެ. ތުހުމަތުކުރުވަން [redacted] ކޭސް ފޮނުވާފައިވަނީ 23 ފެބްރުއަރީ 2020 ގައި ކަން ތުހުމަތުކުރަން ބެލުމުން އެނގެން އޮވެއެވެ. މިއީ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 94 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) ގައިވާ ގޮތަށް މުއްދަތު އިތުރުކުރެވި، ޤާނޫނާއި އެއްގޮތަށް ތަހުޤީޤު ކުރެވި ޕްރޮސިކިއުޓް ކުރެވިފައިވާ މައްސަލައެއް ނޫންކަން ދަބުރުކުރެވޭ 119 ވަނަ މާއްދާގެ 2 އިން މި ދައުލަތަށް ކުރިއަށް ގެންދެވޭނެ ދައުވާއެއް ނޫންކަން ދަބުހުރުކުރަމެވެ."

މި ހުށަހެޅުމުގެ ތަފްޞީލުގައި ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން ބުނެފައިވަނީ، މި މައްސަލައަކީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016 (ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު)އަށް އަމަލުކުރަން ފެށުމުގެ ކުރީގެ މައްސަލައެއްކަމަށްވާތީ، ޤާނޫނުގެ 95 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ޤާނޫނަށް އަމަލުކުރަން ފަށާއިރު ހުރި މައްސަލަތަކުގައި އަމަލުކުރަންޖެހޭ ގޮތުގެ ވާހަކަކަމެވެ. އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 61 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)އަށް ރިޢާޔަތްކޮށް، މި މައްސަލައިގެ

ދަޢުވާ 01 ނޮވެންބަރު 2016ގައި އުފުލާފައިވާތީ، އެ ހިސާބުން ދަޢުވާކުރުމުގެ މުއްދަތު ގުނުން ހުއްޓުމަކަށް އަންނާނެކަމަށް. މިކަންކަމަށް ރިޢާޔަތްކޮށް [redacted] ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted] "ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތް" އިން ނިންމާފައިވަނީ އަންނަނިވި ގޮތަށެވެ.

> "މި މައްސަލައަކީ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނަށް އަމަލު ކުރަން ފެށުމުގެ ކުރިން ހިނގާފައި އަނބުރާ ގެންގޮސްފައިވާ މައްސަލައެއް ކަމުގައިވާތީ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު 12/2016 އަށް އަމަލުކުރަން ފެށުމުން އެ ޤާނޫނުގެ 95 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ މުއްދަތުގައި މިދަޢުވާ ކޯޓަށް ހުށަހަޅަންވާނެއެވެ.
>
> މިމުއްދަތުގައި ދަޢުވާ ހުށަހެޅިފައިނުވާތީއާއި، މައްސަލަ އަނބުރާ ގެންދިޔުމަށްފަހު ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގައި މައްސަލަ ބެއްލެވުމުގައި އޮތްކަން އެނގޭތީއާއި، މައްސަލަ ގެންދިޔުމަށްފަހު އަލުން ދަޢުވާ ހުށަހަޅާފައިވަނީ 03 (ތިނެއް) އަހަރާއި، 06 (ހައެއް) ދުވަސް ނުވަތަ ޖުމްލަ 1443 (ސާދަސަތޭކަ ސާޅީސް ތިނެއް) ދުވަސް ފަހުންކަން އެނގެން އޮންނާތީއާއި، މިފަދައިން ފަސްވުން މަޤުބޫލު ސަބަބެއްކަމަށް ބުނާ އެކަށީގެންވާ ސަބަބެއް ދައުލަތުގެފަރާތުން ޤާނޫނީ ގޮތުން މަރުވެފައި އޮތް ދަޢުވާ/statute-barred އެއްކަމަށް ކަނޑައަޅަމެވެ.
>
> މިގޮތުން ކަނޑައެޅިގެން ދައުލަތުގެ ހުށަހަޅާފައިވާ ދަޢުވާ ސާބިތުވާކަމަށް، މިދަޢުވާ ބާތިލުކޮށް ނިންމާކަމަށް ކަނޑައަޅައިދީމެވެ."

8. [redacted] ކޯޓުގެ މި ނިންމުމާމެދު ހިތްހަމަނުޖެހިގެން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ ފަރާތުން މި ނިންމުން ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި އިސްތިއުނާފުކުރައްވައެވެ. މިއީ އެގޮތުން ބެލި އިސްތިއުނާފު ޤަޟިއްޔާއެވެ.

އިސްތިއުނާފު ނުކުތާތައް

9. [redacted] ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted] "ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތް" ނިންމާފައިވަނީ ޝަރުޢީ އަދި ޤާނޫނީ އުސޫލުތަކާ ޚިލާފަށްކަމަށްބުނެ، ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ

ފަރާތުން އެ ނިންމުން އިސްތިއުނާފު ކުރުމަށް 03 (ތިނެއް) ސުވާލު ހުށަހަޅައި އެސުވާލުތަކާދީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި ވާހަކަ ދައްކާފައިވެއެވެ. އެގޮތުން ހުށަހެޅި؛

9.1. **ފުރަތަމަ ސުވާލަކީ:** އިސްތިއުނާފުކުރެވޭ ނިންމުން ނިންމާފައިވަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު: 2020/SC-A/44 (އިސްމާއިލް ޝުޖާޢު ވ. ދަ ސްޓޭޓް) ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލާ ޚިލާފަށް ކުރުގައިވާތީ، މި ނިންމުމަކީ ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާ ޚިލާފު ނިންމުމެއްކަމަށްބުން ހުށަހެޅި ސުވާލެވެ.

9.2. **ދެވަނަ ސުވާލަކީ:** އިސްތިއުނާފުކުރެވޭ ނިންމުން ނިންމާފައިވަނީ، ޤާނޫނު ނަންބަރު 12/2016 (ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު)ގެ 95 ވަނަ ނަންބަރާއި، ޤާނޫނު ނަންބަރު: 4/2011 (މާނަކުރުމުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނު)ގެ 3 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފަށްކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ސުވާލެވެ.

9.3. **ތިންވަނަ ސުވާލަކީ:** އިސްތިއުނާފުކުރެވޭ ނިންމުމަކީ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާ ޚިލާފަށް، އަދި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2022/SC-A/23 (ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ޝިފާޒު) ޤަޟިއްޔާގައި ޤާނޫނު ނަންބަރު: 4/2011 (މާނަކުރުމުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނު)ގެ 35 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާ ގުޅިގެން ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލާ ޚިލާފު ނިންމުމެއް ކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅިސުވާލެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތުން އާގިއުމަންޓް:

10. [redacted] ގެ ނަންބަރު [redacted] "ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތް" އަކީ ޤާނޫނާ ޚިލާފު ނިންމުމެއް ކަމަށް ކަނޑައަޅައި، ޓްރާންސްކްރިޕްޓް ނަންބަރު [redacted] "ދައުވާ ހުށަހަޅާ ފޯމު" އިން ހުށަހަޅާފައިވާ މައްސަލައާއި މައްސަލައިގެ ގޮތުން ބަލައި ގޮތެއް ނިންމަންޖެހޭ"

މައްސަލައެއް ކަމަށް ކަނޑައަޅައި، މައްސަލަ ހުށައަޅަން ގެންދިއުމަށް [redacted]

[redacted] ކޯޓަށް ތަކުލީފުކޮށްދިނުމަށް އެދޭކަމަށެވެ.

މި މައްސަލައިގައި ހައިކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި ދެފަރާތުން ދެއްކި ވާހަކައިގެ ޚުލާޞާ

11. އިސްތިއުނާފީ ފުރަތަމަ ނުކުތާގެ ތަފްސީލުގައި ދައުލަތުން ބުނެފައިވަނީ، މި މައްސަލައިގައި އަހްމަދު ސާއިލްގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 95 ވަނަ މާއްދާ ތަޠްބީޤުކޮށްދިނުމަށް ކަމަށާއި، ނަމަވެސް، ކޯޓުން ނިންމުން ނިންމާފައިވަނީ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ޝަފީޤު**[12] ގަޟިއްޔާގައިވާ އުސޫލުތަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށްގެން ކަމަށްވާއިރު، އެ އުސޫލާ ޚިލާފުން ދައުލަތަށް ޖަވާބު ދިނުމަށް ނުވަތަ އެކަމާގުޅޭގޮތުން ދައުލަތުން ދެކޭގޮތް ހުށަހެޅުމުގައި އެ އުސޫލު ތަޠްބީޤުކޮށް މައްސަލަ ނިންމާފައިވަނީ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **އިސްމާޢީލް ޝަފީޤު ވ. ދަ ސްޓޭޓް**[13] ގަޟިއްޔާގެ 69 ވަނަ ނުކުތާގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ ގޮތަށް ޢަމަލުކުރުމުގައި، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 143 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާ ޚިލާފުކަމަށެވެ.

12. އިސްތިއުނާފީ ދެވަނަ ނުކުތާގެ ތަފްސީލުގައި ދައުލަތުން ބުނެފައިވަނީ، އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު ނިންމުމުގައި ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 95 ވަނަ މާއްދާ މާނަކުރުމުގައި، އޭ.ޖީ ބްރަސް ސާޖެންސްގެ ކޯޓުން ދެއްވާ އަސްލުޙާ ޤާނޫނާ މައްސަލަތަކަށް ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 95 ވަނަ މާއްދާ ތަޠްބީޤުކޮށްގެންވެސް، މާނަކުރުމުގެ ހަމަތައް ބަރާބަރުކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އުސޫލާ ޚިލާފުކަމަށެވެ.

---

[12] ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު 2022/SC-A/23

[13] ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު 2020/SC-A/44

13. ތިންވަނަ ނުކުތާގެ ތަފްސީލުގައި ދައުލަތުން ބުނެފައިވަނީ، މި މައްސަލައިގައި ދަރު ކާޅުން އަލުން ދައުވާ ކުރި މުއްދަތު ގުނުމުގައި ބަލާފައިވަނީ 18 ޖަނަވަރީ 2017 ދުވަހު ކާޅުން މައްސަލަ އަނބުރާ ފޮނުވާލި ތާރީހާއި، 23 ފެބުރުވަރީ 2020 ގައި ދައުވާ ކުރި ތާރީހާއި ދެމެދުކަމަށެވެ. އެހެންނަމަވެސް، އެ މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި މައްސަލައިގައި އިތުރު ފިޔަވަޅު ތަކެއް އަޅާފައިވާކަމަށާއި، އެގޮތުން މައްސަލައިގެ ހިމެނޭ ބައެއް ލިޔެކިޔުންތައް ހޯދުމަށް ފުލުހުންނަށް މައްސަލަ އަނބުރާ ފޮނުވާލައި ފުލުހުންގެ ފަރާތުން މައްސަލައިގައި ފުރިހަމަ ކުރަންޖެހޭ ކަންކަން ފުރިހަމަކޮށް އަލުން ހުށަހެޅުމުން ދައުވާ އުފުލާފައިވާތީ، މި ކަންކަމުން ބޭކާރު ލަސްވުމެއް މި މައްސަލައިގައި އަލުން ދައުވާ ކުރުމުގައި އައިސްފައިވާކަން އެނގޭކަމަށެވެ. މިގޮތުން، ދައުވާ އުފުލުން ލަސްވުމުން ދައުވާލިބިފައިވާ ފަރާތަށް އަސާސީ ޙައްޤު ގެއްލިފައިވާކަމުގެ ބަޔާނެއް ދެވިފައިނުވާކަމާއި، އެގޮތުން މި މައްސަލަ ނިޔަލަށް ލަސްވެފައިވަނީ ދައުވާލިބިފައިވާ ފަރާތުން ކަމަށް ކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވާތީ، ޤާނޫނުއަސާސީގެ 50 ވަނަ މާއްދާއިން ކަފާލަތުކޮށްދޭ ޙައްޤަށް އުނިކަމެއް އައިސްފައިވާކަމަށް ނުދެކޭކަމަށެވެ.

14. އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާތަކުގެ ޖަވާބުގައި އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާފަރާތުން ބުނެފައިވަނީ، [redacted] ކޯޓުން ނިންމާފައިވާގޮތަށް ނިންމައިދިނުމަށް އެދޭކަމަށެވެ.

<u>އިސްތިއުނާފުރައްދުވާ ފަރާތުން އެދޭގޮތް:</u>

15. ހައިކޯޓުގައި ބޭއްވުނު ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި[14] އިސްތިއުނާފު ރައްދުވާފަރާތުން ބުނެފައިވަނީ، މި މައްސަލަ [redacted] ކޯޓުން ނިންމިގޮތަށް ނިންމައިދިނުމަށް އެދޭކަމަށެވެ.

[14] 04 ސެޕްޓެންބަރު 2023 ދުވަހު ބޭއްވުނު ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހުގައި

ޝަރީޢަތުން ފާހަގަކުރެވުނު ކަންތައްތައް

16. މި މައްސަލައިގައި ދައުލަތުން ގޮތެއް ކަނޑައަޅައިދިނުމަށް އެދިފައިވަނީ 03 ކަމަކަށެވެ. އެއީ، އިސްތިއުނާފު ކުރެވޭ ނިންމުން ނިންމާފައިވަނީ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 95 ވަނަ މާއްދާއާ ޚިލާފަށްކަމަށާއި، އެ ނިންމުން ނިންމާފައިވަނީ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **އިސްމާއީލް ޝަފީޤު ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް**[15] ޤަޟިއްޔާއާ ޚިލާފަށްކަމަށާއި، އެ ނިންމުން ނިންމާފައިވަނީ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ވ. ޢަޒީމް ވ. މުޙައްމަދު ޝަރީފް**[16] ޤަޟިއްޔާއާ ޚިލާފަށްކަމަށެވެ.

އިސްތިއުނާފު ކޮށްދޭ ފަރާތް ތަމްސީލު ކުރުން:

17. އިސްތިއުނާފު ކޮށްދޭ ފަރާތުން، ހައިކޯޓުގެ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހަށް ޙާޟިރުވެފައިވަނީ އެކަނިއެވެ. އޭނާގެ ފަރާތުން ވާހަކަ ދައްކާނެ ޤާނޫނީ ވަކީލަކު ހަމަޖެއްސާފައެއް ނުވެއެވެ. އެހެންވެ، އެކަން ވީގޮތް ބެލިއިރު، ފައިސާގެ ދަތިކަމާހުރި އެކަން ހަމަޖެހިފައިނުވާކަން އިސްތިއުނާފު ކޮށްދޭ ފަރާތުގެ ވާހަކައިން ދޭހަވެއެވެ. ނަމަވެސް ފައިސާގެ ކަންކަން އަދި އުޅުންވެސް އެހެނިހެން ކަންކަން ހަމަޖެހެންދެން ވަކީލަކު ހޯދުމަށް ފުރުޞަތު ދިނުމަށް ކުރުވާން އެތައްކަމަކަށް ނޫންނަމަވެސް ކުރިން މިކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ޤަޟިއްޔާތަކުގައި ބަޔާން ކޮށްފައިވާނެއެވެ.

18. އެހެންވީމާ، ދެން އޮންނަ ޝަރީޢަތުގެ މަޖިލީހަކަށް ވަކީލަކު ހަމަޖެއްސުމަށް ނޫނީ އަމިއްލައަށް ޖަވާބު ދާރީވުމަށް ތައްޔާރުވެގެން އައުމަށް ބޭނުން ދުވަސްތަކާއިއެކު 03 (ތިނެއް) ދުވަހުގެ ފުރުޞަތު ދިނުމުގެ ގޮތަށް މައްސަލައިގެ ޖަވާބު ދިނުން ފަސްކުރެވިފައިވެއެވެ. ނަމަވެސް ވަކީލަކު ހަމަޖެއްސުމަށް ދިން ފުރުޞަތުގެ ބޭނުން ކޮށްފައި ނުވުމުން، މައްސަލަ ކުރިއަށް ގެންގޮސްފައިވަނީ ދިފާޢީ ވަކީލަކާ ނުލައެވެ.[17]

15 ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު 2020/SC-A/44

16 ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު 2022/SC-A/23

17 ޝަރީޢަތް ކުރުމާބެހޭ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ގަވާއިދުގެ 148 ވަނަ މާއްދާ.

ޖިނާއީ އިޖުރާއަތު ޤާނޫނުގެ 95 ވަނަ މާއްދާއާ ގުޅޭ:

19. މިމައްސަލައިގެ މައްޗަށް ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު[18]ގެ 95 ވަނަ މާއްދާ ތަތްބީޤުކޮށްފައިވަނީ މިމައްސަލައިގައި ފެންނަން ހުރި ހަޤީޤަތްތަކާއި ތަޢާރުޟުވާ ގޮތަކަށެވެ. ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 95 ވަނަ މާއްދާގައިވަނީ އަންނަނިވި ގޮތަށެވެ.

> މިޤާނޫނަށް އަމަލުކުރަން ފެށުމުގެ ކުރި މައްސަލަތައް
>
> 95. މި ޤާނޫނަށް އަމަލުކުރަން ފެށުމުގެ ޤާނޫނު ތަންފީޛުކުރާ އިދާރާތަކުން **ތަޙުޤީޤުކުރަމުންދާ މައްސަލަތަކުގެ މައްޗަށް** މި ޤާނޫނުގެ 94 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ މުއްދަތުތަކުގެ އެޕްލިކޭޝަން ނުހިނގާނެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، މި ޤާނޫނަށް އަމަލުކުރަން ފެށުމުގައި **ތަޙުޤީޤުގައި ބަންދުކޮށްފައި ތިބި މީހުންގެ މައްސަލަތައް** ނިންމައި، މި ޤާނޫނަށް އަމަލުކުރަން ފެށޭތާ 30 (ތިރީސް) ދުވަހުގެ ތެރޭގައި އެ މީހުންގެ މައްސަލަ ދަޢުވާ އުފުލަންވާނެއެވެ. **އަދި ހައްޔަރުކުރެވި، އެހެންނަމަވެސް ބަންދުން ދޫކޮށްލާފައިވާ މީހުންގެ މައްސަލަތައް ނިންމައި،** މި ޤާނޫނަށް އަމަލުކުރަން ފެށޭތާ 45 (ސާޅީސް ފަހެއް) ދުވަހުގެ ތެރޭގައި އެ މީހުންގެ މައްސަލަ ދަޢުވާ އުފުލަންވާނެއެވެ.

މިވަނީއެވެ.

20. އަޙްމަދު ސާއިދުގެ މައްޗަށް ތުހުމަތު ކުރެވުނީ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނަށް އަމަލު ކުރަން ފެށުމުގެ ކުރިންނެވެ. އަދި އޭނާގެ މައްޗަށް ދައުވާ އުފުލުނީވެސް ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނަށް އަމަލު ކުރަން ފެށުމުގެ ކުރިންނެވެ. އެހެންކަމުން، އަޙްމަދު ސާއިދުގެ މައްޗަށް ދައުވާ ކުރެވުނު މިމައްސަލައަކީ، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 95 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ؛

20.1. ތަޙުޤީޤު ކުރަމުންދާ މައްސަލައެއް ނޫނެވެ.

20.2. ތަޙުޤީޤުގައި ބަންދުކޮށްފައި ހުރި މީހެއްގެ މައްސަލައެއް ނޫނެވެ. އަދި

20.3. ހައްޔަރުކުރެވި، އެހެންނަމަވެސް ބަންދުން ދޫކޮށްލާފައިވާ މީހެއްގެ މައްސަލައެއް ނޫނެވެ.

[18] ޤާނޫނު ނަންބަރު (12/2016)

މިމައްސަލައިގައި، އަބްދުﷲ ސާއިދުގެ މައްޗަށް ކުރެވުނު ތުހުމަތާއި ގުޅިގެން، އޭނާ ހައްޔަރުކުރުމަށް އަދި އޭނާގެ މައްޗަށް އަވަސް މިންވަރެއްގައި ދަޢުވާވެސް އުފުލުން މައްސަލައަކަށްވެއެވެ. އިތުރު އެކި ސަބަބުތަކާއި ހުރި ކޯޓާއި ޕްރޮސީޖުއަރ ޤާނޫނުތަކުގެ އަޕީލާއި ދުވަހު މިމައްސަލަ ދެކޮޅަށް ދައުލަތުން ދިޔަ ފުރުސަތުތަކާ، އަނިޔާ ތިބުން ކުރެވުނުގެ މަސްވެރިކަމު އެއްބަޔަކާބެހޭގޮތުން،[19] މައިސޫރީ ގޮތުން ދައުވާ ބެލެހެއްޓުމުގެ، އަނިޔާ ދިނުމަކަށް ތުހުމަތު ކުރެވޭ މީހާގެ މަސްއޫލިއްޔަތު ގޮތް ނިންމުމަށް ބޭނުން ކުރެވޭނެ ހުށަހެޅުނު ނޫނެވެ. ބަޔާނުގައި، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 95 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ "...އަދި ހައްޔަރުކުރުމަށް، އެހެންނަމަވެސް، ބަންދުން ދޫކޮށްލެވިދާނެ މީހެއްގެ މައްސަލައެއް..." ކަމަށް ބަޔާންކުރާ މައްސަލައެއްކަމާ، އެހެނިހެން އަމުރުން އެއްގޮތްކަމުގެ ދައުވާއެއް އުފުލާފައި ނުވާ ފަރާތްތަކާބެހޭ، 94 ވަނަ މާއްދާ އާއި އެއާ 95 ވަނަ މާއްދާ ކިޔާލުމުން ސާފުވެއެވެ. އެގޮތުން ވަކިކަމާ، ދައުވާ އުފުލުމަށްފަހު، އިތުރަށްތުން ދިމާވާ ކޯޓުގެ ކަމެއްގެ ސަބަބުން، އެދައުވާއެއް އެހެނިހެން އަންގާ ގެންގޮސްފައިވާ، ނުވަތަ އެހެނިހެން އެދައުވާއެއް ކޯޓުން އަންގާ ފޮނުވާފައިވާ މައްސަލައެއްގެ ވަކިކަމެއް ނޫނެވެ.

21. 2020 ވަނަ އަހަރުގެ ފެބްރުއަރީ މަހުގެ 23 ވަނަ ދުވަހަކީ މިއަދާ ފެހަމަދެ އުފުލި ފަހަރެއް ނޫނެވެ. އާގެ ކުރިން، އަބްދުﷲ ސާއިދުގެ މައްޗަށް މިދައުވާ އުފުލުމާއިގެން ސާފުކޮށް ފެންނާން އެބައޮތެވެ. އަދި އަބްދުﷲ ސާއިދުގެ އެދުމުގެ މަތިން، ދައުވާ އުފުލުމުގައި ކޯޓު ބަދަލު ކުރުމުގެ ފުރުސަތު އޮތުމާ ބެލުމުގެ ގޮތުން އެ ދައުވާ އަނބުރާ ގެނެސް، ދުވަހަށް ފަހަރެއްވެސް އެދައުވާ [redacted] ކޯޓަށް ހުށަހަޅައިފައިވާކަން ސާފުކޮށް އެނގެއެވެ. އެފަހަރު، އަބްދުﷲ ސާއިދު ކޯޓަށް ހާޒިރު ނުކުރެވުނުކަމަށް ބުނެ 01 އަހަރާއި 06 މަސް ދުވަހަށްފަހު ޖިނާއީ ކޯޓުގައި މައްސަލަ އޮތްކަމަށްފަހު، ކޯޓުން އެމައްސަލަ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސަށް ފޮނުވިކަމަށް އެނގެއެވެ. ވީމާ، މި މައްސަލައިގައި އަލުން އަނބުރާ 23 ފެބްރުއަރީ 2020 ގައި

[19] ޤާނޫނު ނަންބަރު:19/2019 (ޖިނާއީ ޕްރޮސީޖަރގެ ޤާނޫނު) ގެ 8 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ).

އުޖޫރަ ދައްކާއެއްކަމަށް ޒާހިރުކުރާ ގޮތަށް ކަންކަން ބެލެހެއްޓުމަކީ ރާއްޖޭގައި އާންމު ކަމެކެވެ. މި ސަބަބުތަކަށްޓަކައި، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 95 ވަނަ މާއްދާ މި މައްސަލައަށް ތަޠްބީޤުކުރެވިދާނެކަމަށް ނުދެކެމެވެ.

މިމައްސަލައާގުޅޭ އެހެން ބައެއް ކަންކަން:

22. މިދައުވާއަކީ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނަށް އަމަލުކުރަން ފެށުމުގެ ކުރީގެ ދައުވާއެއްކަމަށް ވިޔަސް، އެޤާނޫނަށް އަމަލު ކުރަން ފެށިގެން، މި ދައުވާއާމެދު ކޯޓުން އަދި ޕްރޮސިކިއުޝަން ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން އިޖުރާއީ ގޮތުން ފިޔަވަޅު ތަކެއް އަޅުއްވާފައިކަން ކުރިން ބަޔާންކުރެވުނު ރަޖިސްޓަރީތަކުން ސާބިތުވެއެވެ. ނަމަވެސް އެފިޔަވަޅުތައް އަޅާފައިވަނީ އެޤާނޫނާ އެއްގޮތްވާގޮތުގައިކަމުގައި ބެލެވޭކަށް ނެތެވެ.

23. މި ދައުވާ ފުރަތަމަ ފަހަރު ޕްރޮސިކިއުޝަން ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން އަނބުރާ ގެންދެވުނީ 05 ޖަނަވަރީ 2017 ގައި ތުހުމަތު ސާބިތުކޮށްނުދެވޭތީއެވެ. އަދި އޭގެ ފަހުން، މިދައުވާ އަނބުރާ ހުށަހެޅީ 18 ޖަނަވަރީ 2017 ގައެވެ. މާނައަކީ، ފުރަތަމަ ފަހަރު މިދައުވާ އަނބުރާ ގެންދެވުނީ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނަށް އަމަލު ކުރަން ފެށުމުގެ ކުރިންނެވެ.[20] ވީމާ މިއީ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 92 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން އެކި ފިޔަވަޅުއެޅިކަމުގައި ބެލެވޭކަށް ނެތެވެ.

24. ޕްރޮސިކިއުޝަން ޖެނެރަލްގެ ފަރާތުން މިދައުވާ ދެވަނަ ފަހަރަށް 19 އޭޕްރީލް 2017 ގައި [redacted] ކޯޓަށް ހުށަހަޅުއްވައިފައެވެ. އެއީވެސް ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނަށް އަމަލުކުރަން ފެށުމުގެ ކުރިންނެވެ. ނަމަވެސް، 01 އަހަރާއި 06 މަސްދުވަހަށްވުރެ ގިނަ ދުވަސްވީ ފަހުން، 12 ނޮވެމްބަރު 2018 ގައި [redacted] ކޯޓުން މިމައްސަލަ ޕްރޮސިކިއުޝަން ޖެނެރަލްގެ އޮފީހަށް ފޮނުއްވާފައިވެއެވެ.

[20] ޤާނޫނު ނަންބަރު:12/2016 (ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު) ގެ 212 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބަޔާން ކުރާ ގޮތުން މި ޤާނޫނަށް އަމަލު ކުރަންފަށާފައިވަނީ 2 ޖުލައި 2017 ގައެވެ.

އޭރު ޖިނާއީ އިޖްރާއަތުގެ ޤާނޫނަށް އަމަލު ކުރަން ފަށައިފިއެވެ. ނަމަވެސް، މިދަޢުވާ [redacted] ކޯޓުން އަނބުރާ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހަށް ފޮނުވާފައި ޖިނާއީ އިޖްރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ ދަށުންކަން ބަޔާންކޮށްފައެއްނުވެއެވެ. އަދި އެއީ "ޝަރީޢަތްކުރުމާބެހޭ ޖިނާއީ އިޖްރާއަތުގެ ގަވާއިދު" ގެ 83 ވަނަ މާއްދާއާ އެއްގޮތަށް އަނބުރާ ފޮނުވައިދީ ފޮނުވާލުމެއް ކަމަކަށްވެސް ބެލެވޭކަށް ނެތެވެ.

25. މިމައްސަލައާއި ގުޅޭ ދެ ޗާޖަށް ޖިނާއީ އިޖްރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 93 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާން ކުރެއެވެ. އެމާއްދާގައި ބަޔާން ކުރަނީ؛

ދަޢުވާ ބާޠިލުވުން 93. (ހ) އެހެން ޤާނޫނެއްގައި އެހެން ގޮތަކަށް ބަޔާންކޮށްފައި ނުވާހިނދަކު، އަންނަނިވި ޙާލަތްތަކުގައި މިޤާނޫނުގެ ދަށުން ކުރެވިފައިވާ ޖިނާއީ ކުށެއްގެ ދަޢުވާ ބާޠިލުވާނެއެވެ.

(2) ދަޢުވާ އުފުލުމަށްފަހު، ދަޢުވާ ލިބޭ ފަރާތުގެ އިޢުތިރާފެއްނެތި، ކޯޓުގައި މައްސަލަ ކުރިއަށްނުގެންދެވިގެން އެކަށީގެންވާ ދިގު މުއްދަތެއް ފާއިތުވެފައިވުމުގެ ސަބަބުން، ދަޢުވާ އަނބުރާ ގެންދިއުމަށް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް އެދުން؛

(3) އަލުން ދަޢުވާކުރެވޭ ގޮތަށް ދަޢުވާއެއް އަނބުރާ ގެންދިއުމަށްފަހު އަލުން ދަޢުވާ ނުކޮށް ވަނިކޮށް، ދަޢުވާ އުފުލުމަށް ޤާނޫނުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ މުއްދަތު ހަމަވުން؛

މިފަދައިންނެވެ.

26. ސުވާލަކީ، މިއީ ދަޢުވާ އުފުލުމަށްފަހު، ދަޢުވާ ލިބޭ ފަރާތުގެ އިޢުތިރާފެއްނެތި، ކޯޓުގައި މައްސަލަ ކުރިއަށް ނުގެންދެވިގެން އެކަށީގެންވާ ދިގު މުއްދަތެއް ފާއިތުވެފައިވުމުގެ ސަބަބުން ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް އަނބުރާ ގެންދަން އެދުނު މައްސަލައެއްތޯއެވެ؟ ޖަވާބަކީ، ނޫނެވެ. މިއީ ދަޢުވާ ލިބޭ ފަރާތް ހާޒިރު ނުކުރެވިގެން ކަމަށްވެސް، އެކަށީގެންވާ ދިގު މުއްދަތެއް ހޭދަވެފައިވާތީ، ކޯޓުން އަނބުރާ ފޮނުވާލި މައްސަލައެކެވެ. ވީމާ، މިނުކުތާގެ ދަށުން މިދަޢުވާ ބާޠިލު ކުރެވޭކަށް ނުފެނެއެވެ. ހަމައެހެންމެ، މިމައްސަލަ ކޯޓުގައި ނުހިނގި އޮތީ، ދަޢުވާ ލިބޭ ފަރާތުގެ އިހުމާލުވުމަކުން ބެލެވެއެވެ. ސަބަބަކީ، މިދަޢުވާ އަޙްމަދު ސާއިލުގެ މައްޗަށް ހުށަހެޅިކަން އޭނާއަށް ހަމަ ރަސްމީކޮށް އެނގިފައެވެ. އެކަން އެނގުނީ، އޭނާ އަމިއްލައަށް މިދަޢުވާ

އުފުލާފައިވާ ކޯޓު ބަދަލު ކޮށްދިނުމަށް އެދިފައިވާތީއެވެ. ވީމާ އޭގެ ފަހުން، އޭނާ އުޅޭތޯއެއް ކޯޓަށް ނުނިކުމެ ގޮތަށް އުޅެމުންދިޔައުމަކީ އިހުމާލު އޭނާގެ ކަމަށް ބެލެވެން އޮތެވެ.

27. ދެން އޮތް ސުވާލަކީ، މިއީ އަލުން ދައުވާ ކުރެވޭ ގޮތަށް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ހަމަޖެހޭ ގޮތުގައި މައްސަލައެއްތޯ؟ އެހެންކަމުން ވާނަމަ، އަލުން ދައުވާ ނުކޮށް ވަނިކޮށް، ދައުވާ އުފުލުމަށް "ޤާނޫނު"ގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ މުއްދަތު ހަމަވި މައްސަލައެއްތޯއެވެ؟ ޖަވާބަކީ، މިއީ އަލުން ދައުވާ ކުރެވޭ ގޮތަށް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ގެންދިޔަ މައްސަލައެއް ނޫނެވެ. މިއީ، ދައުވާކުރިފަހުން ފަހަރެއް ކޯޓަށް ހާޒިރު ނުކުރެވިގެން ކަމަށް ބުނެ، ކޯޓުން އަނބުރާ ފޮނުވާލި މައްސަލައެކެވެ. އެހެންކަމުން، ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް މިދައުވާ [redacted] ކޯޓަށް ހުށަހެޅި "މުއްދަތު" އަކީ ޤާނޫނީ ގޮތުން ބަންދުވެފައިވާ މުއްދަތެއްތޯ ނުވަތަ ނޫނެއް ބެލި ބެލުމެކެވެ.

ޕްރޮސިކިއުޓަރޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގައި މައްސަލަ އޮތް މުއްދަތު:

28. މިމައްސަލައިގައި ކަންހިނގާފައިވާ ގޮތަށް ބަލާއިރު، ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހާއި ފުލުސް އޮފީހާއި ދެމެދު ކުރެވުނު މުޢާމަލާތްތަކަށް ބަލާއިރު، އެންމެފަހުން ފުލުހުންގެ ފަރާތުން، މިމައްސަލަ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހަށް ފޮނުވީ ތާރީޚުކަމަށްވާ، 09 ޖުލައި 2019 އިން ފެށިގެން، މިމައްސަލަ 23 ފެބްރުއަރީ 2020 ގައި އަނބުރާފޮނުވާ [redacted] ކޯޓަށް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން ހުށަހެޅުމާއި ދެމެދު 07 (ހަތެއް) މަސް ވަންދެން އެ އޮފީހުގައި އޮތްކަން އެނގެއެވެ. ޤާނޫނުގައި "އެކަށީގެންވާ މުއްދަތެއްގެ ނުވަތަ ނޫނެއް" ގޮތެއް ކަނޑައަޅަންޖެހޭ" މުއްދަތަކީ މި ދެންނެވި 07 މަސް ދުވަހެވެ.

29. އިސްތިއުނާފުކުރެވޭ މިނިންމުން ނިންމާފައިވަނީ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **އިސްމާޢީލް ޝަފީޤު ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް**[21] ޤަޟިއްޔާއާ ހިލާފަށްކަމަށްބުނެ ދައުލަތުން ހުށަހެޅި ނުކުތާގައި ބުނެފައިވަނީ، އަބްރަހަތު ސާއިލުގެ ފަރާތުން ދަށުކޯޓަށް ހުށަހެޅި ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމުގައި އުފެދިފައިވަނީ މި މައްސަލައަށް ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 95 ވަނަ މާއްދާ ތަޠްބީޤުކުރުމަށް ކަމަށާއި ނަމަވެސް ފަނޑިޔާރު ގޮތް ނިންމިއިރު ނިންމާފައިވަނީ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ސިރާޖު**[22] ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލު ތަޠްބީޤުކޮށްގެންނެވެ. އަދި އެ ޤަޟިއްޔާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފަދައިން މާނަކުރުމުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 35 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) ގައިވާ ފަދައިން މި މައްސަލައިގައި ދައުލަތުން ދަޢުވާ ހުށަހަޅަން ތަސްލީމުކުރެވޭ އުސޫލުތަކާ މަޤްބޫލު ސަބަބެއްނެތިކަމަށް ދަށު ކޯޓުން ނިންމާފައިވަނީ ދައުލަތަށް އެކަމާމެދު ބަސް ބުނުމުގެ ފުރުޞަތެއް ދިނުމެއްނެތިކަމަށެވެ.

30. ފަނޑިޔާރުގެ ކުރިމައްޗަށް ހުށަހެޅޭ މައްސަލަތަކުގައި، އުފެދޭ ޤާނޫނީ ބަހުސްތަކުގައި ދުސްތޫރީ ސުވާލެއް ދެފަރާތުން ދޭތެރޭގައި ފަނޑިޔާރަށް ހުށަހެޅިގެން ދިއުމަކީ އިންސާފުން ޝަރީޢަތް ހިންގުމުގެ އެއް އަސާސްތަކެއްކަން ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން، ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **އިސްމާޢީލް ޝަފީޤު ވ. ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލް**[23] ޤަޟިއްޔާގައި ބަޔާން ކުރަނީ؛

"... މައްސަލައެއް ބެލުމުގެ ތެރޭގައި މައްސަލައިގެ ޚަޞްމުން ފާހަގަނުކުރާ، އެހެންނަމަވެސް ފާޑުކަން ބޭނުމެއްގައި ދަޢުވާފަރާތުން ފާހަގަކޮށްފައިނުވާ ކަމެއްގައި، އެކަމާމެދު ގޮތެއް ކަނޑައެޅުމުގެ ކުރިން، އެކަމަކާމެދު މައްސަލައިގެ ޚަޞްމުން ދެފަރާތަށް ހުށަހަޅާލަން ފުރުޞަތު ދޭންވާނެއެވެ. އަދި ޚަޞްމުން އެދޭނަމަ، އެއް ފަރާތުން އަނެއް ފަރާތުގެ ދަޢުވާއާ ވާހަކަތަކާ ޖަދަލުކުރުން، ބަހުސްކުރުމުގެ ފުރުޞަތު ދެވެންވާނެއެވެ."(އެ ޤަޟިއްޔާގެ69 ވަނަ ޕެރެގްރާފުގައި)

މި ފަދައިންނެވެ.

---

[21] ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު 2020/SC-A/44

[22] ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު 2022/SC-A/23

[23] ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު 2020/SC-A/44

ނިންމަން ފެނުނު ގޮތް

31. އިދާރީ ސަބަބަކަށްޓަކައި، މިމައްސަލަ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހާއި ކޯޓާއި ދެމެދު ދެކޮޅަށް ދައުރުވި ދައުރުވުމުގައި، ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގައި މިމައްސަލަ އޮތް 07 މަސްދުވަހަކީ އެކަށީގެންވާ މުއްދަތެއްކަން ނުވަތަ ނޫންކަން **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ޝިހާބު**[24] ޤަޟިއްޔާގެ އަލިގައި ގޮތުން ކަނޑައެޅުމަށްޓަކައި ދެފަރާތަށް ވާހަކަ ދައްކާ ހުއްޖަތް ގާއިމުކުރަން ފުރުޞަތު ދޫކޮށްދިނުމަށް ޖެހެއެވެ.

32. އަދި މިމައްސަލައާގުޅޭ ދަށު ކޯޓުން ގޮތް ނިންމުމުގައި، މި މައްސަލައިގެ މައްޗަށް ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 95 ވަނަ މާއްދާ ތަޠުބީޤު ނުކުރެވޭނެކަމާއި، އަބްވަދު ސާއިލުގެ މައްޗަށް ޤާނޫނުއަސާސީގައި ބާރުލާ ގޮތަށް އަމަލު ދަށުވާ ކޮށްފައިވާކަމާއި، ދަށުވާ އުފުލާފައިވާ ޤާނޫނީ ގޮތުން މުއްދަތު ގުނުން ނިމުމަކަށް އަންނާނެކަމާއި،[25] މިފަދަ ކުރާ ހުއްދަނުވާ ޢަމަލެއްގެ ސަބަބުން ޙާލަތް ލިބިދޭ ދަޢުވާކުރުމަށް ހުރަހަކަށް ވެގެން ދިފާޢުއަކީ އިސްތިސްނާއީ ދިފާޢެއްކަމާއި،[26] ޖިނާއަތުގެ މައްސަލަތަކުގައި މުޖުރިމުގެ ދަޢުވާ ކުރުން ހުށަހެޅުމަށް ދިނުމުގެ 8 އަހަރުކަމާއި،[27] ނަމަވެސް، ޖިނާއަތުގެ 1 ވަނަ ދަރަޖައިގެ ކުށްތަކާއި ޖިނާއަތުގެ 2 ވަނަ ދަރަޖައިގެ ކުށްތަކާއި އަދި ބައެއް ކުށްތަކަށް މިމުއްދަތު އިސްތިސްނާ ކޮށްފައިވާކަމާއި،[28] ކުށެއްކުރިކަން ޖިނާއީ ގޮތުން މަސައްކަތެއް އިނގުމުން ދަޢުވާ ކުރުމުގެ 1 ވަނަ

---

[24] ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު 2022/SC-A/23

[25] ޤާނޫނު ނަންބަރު:9/2014 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތު) ގެ 61 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ).

[26] ޤާނޫނު ނަންބަރު:9/2014 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތު) ގެ 60 ވަނަ މާއްދާގެ (ރ).

[27] ޤާނޫނު ނަންބަރު:9/2014 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތު) ގެ 61 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ (1) ވަނަ ނަންބަރު.

[28] ޤާނޫނު ނަންބަރު:9/2014 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުލްޢުޤޫބާތު) ގެ 61 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގެ (3) ވަނަ ނަންބަރު.

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓު

ނުވަތަ 2 ވަނަ ދަރަޖައިގެ ހިމާޔަތް ކުއްތަކުއްކަމާއި،[29] ދަޢުވާ ކުރުމުގެ ހުރަހަކަށްވާފަދަ ދިފާޢުގެ ފައިދާ މުއްދަތަކަށް ލިބިދިނުމުގައި، މަޖިލީގައިވާ ކަންކަމަށް ޤާނޫނީގޮތުން ބަލަންޖެހޭކަމެވެ.

33. އެހެންކަމުން، [redacted] ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted] "ޝަރީޢަތް ނިޔުނުގޮތް" ބާތިލުކޮށް، [redacted] ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted] ޤާނޫނުއާސާސީގައި މައްސަލަ ބަލާ ފަނޑިޔާރަކަށް ފާހަގަކުރެވިފައިވާ ކަންތައްތަކާ ގުޅިގެން މައްސަލައިގެ ހަސްމުންނަށް ވާހަކަދެއްކުމުގެ ފުރުޞަތުދީގެން އަލުން ގޮތެއް ކަނޑައެޅުމަށް [redacted] ކޯޓުގެ މައްޗަށް އަންގަންޖެހޭކަމަށް ފެނެއެވެ.

ފަނޑިޔާރު ޢާއިޝަތު ފަރީޝާގެ ރައުޔު

34. ހުރިހާ ފަރާތަކާ އިއްތިފާޤުވާ ނުކުތާތަކުގެ މައްޗަށް ބަލާއިރު މިމައްސަލައިގައި، އުފެދިފައިވާ ސުވާލަކީ މިދައުވާ އުފުލާފައިވަނީ ކަނޑައެޅިފައިވާ މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި ނޫން ކަމަށް ދަށު ކޯޓުން ކަނޑައަޅާފައިވަނީ ދައުވާ އުފުލުން ލަސްވި ސަބަބާ ބެހޭގޮތުން ބަސް ބެލުމުގެ ފުރުސަތު ދައުލަތަށް ނުދީބާއެވެ. އަދި މިމައްސަލައިގައި ކަން ހިނގާފައިވާ ގޮތަށް ބަލާއިރު ދައުވާ އުފުލާފައިވަނީ އެކަށީގެންވާ އަވަސް މިންވަރެއްގައި ބާކީކުރު ތަސްވީރު ތަކެއް ނުފެނެއެވެ.

[29] ޤާނޫނު ނަންބަރު:9/2014 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުލްއިޖުރާއާތު) ގެ 92 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި (ށ) ގައި ބަޔާން ކުރާ ގޮތުން 25 އަހަރަށް ވުރެ ދިގުނޫން މުއްދަތަކަށް ޖަލަށް ލުވޭނަމަ، އެއީ ޖިނާއަތުގެ 1 ވަނަ ދަރަޖައިގެ ކުށެކެވެ. އަދި 15 އަހަރަށްވުރެ ދިގުނޫން މުއްދަތަކަށް ޖަލަށް ލުވޭނަމަ، އެއީ ޖިނާއަތުގެ 2 ވަނަ ދަރަޖައިގެ ކުށެކެވެ. އަދަބުދު ސާއިލުގެ މައްޗަށް ދައުވާ ކުރެވިފައިވާ، ޤާނޫނު ނަންބަރު:12/2009 ގެ 9 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އާއި ބަލާލާއި އެމާއްދާގެ (ށ) ގެ ދަށުން ކަމަށްވާނީ، 15 އަހަރާއި 18 އަހަރާއި ދެމެދު މުއްދަތަކަށް ޖަލަށް ލުން ހުއްދަކުރެވިދާނެ އެންމެބޮޑު، މިއީ ޖިނާއަތުގެ މިންވަރެއްސަ ހިނގާ ބާރުލުބިގައި، ޖިނާއަތުގެ 1 ވަނަ ދަރަޖައިގެ ކުށެކެވެ. ޖިނާއަތުގެ 1 ވަނަ ދަރަޖައިގެ ކުށަކަށް ދައުވާ ކުރުމަށް އޮތް މުއްދަތުވަނީ ޤާނޫނުލްއިޖުރާއާތުގެ 61 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގެ (3) ވަނަ ނަންބަރުގެ ދަށުން އިސްތިސްނާކޮށްފައެވެ.

ބަސްބުނުމުގެ ފުރުޞަތު ލިބުނުތޯ؟

35. ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **އިސްމާޢީލް ޝުޖާޢު ވ. ޙުސްނު ރިޟާ**[30] ޤަޟިއްޔާގައި ބަޔާން ކުރަނީ "... މައްސަލައެއް ބެލުމުގެ ތެރޭގައި މައްސަލައިގެ ޚަޞްމުން ފާހަގަނުކުރާ، އެހެންނަމަވެސް ޤާނޫނީ ނުކުތާއެއްގައި ފަނޑިޔާރު ފާހަގަކުރާ ފަންނީ ކަމެއްގައިވާނަމަ، އެކަމަކާ މެދު ގޮތެއް ކަނޑައެޅުމުގެ ކުރިން، އެކަމަކާމެދު މައްސަލައިގެ ޚަޞްމުން ދެކޭގޮތް ހޯދަންވާނެއެވެ. އަދި ޚަޞްމުން އެދޭނަމަ، އެއް ފަރާތުން އަނެއް ފަރާތާ ދެއްކި ވާހަކައަށް ޖަވާބުދާރީވުން، ހުށަހެޅުމުގެ ފުރުޞަތު ދޫކޮށްދޭން ކަމަށެވެ."

36. ފުރަތަމަ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާގައި ދައުލަތުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ މި މައްސަލައިގައި އަޙްމަދު ސާއިފުގެ ފަރާތުން ހުށަހެޅި ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 95 ވަނަ މާއްދާ ތަޠްބީޤުކޮށްދިނުމަށް ކަމަށާއި، ނަމަވެސް، ކޯޓުން ނިންމުން ނިންމާފައިވަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ޝިފާޒު**[31] ޤަޟިއްޔާގައިވާ އުޞޫލުތަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށްގެން ކަމަށްވާއިރު އެ އުޞޫލާ ގުޅޭގޮތުން ދައުލަތުން ޖަވާބު ދިނުމަށް ނުވަތަ އެކަމާގުޅޭގޮތުން ދައުލަތުން ދެކޭގޮތް ހޯދުމެއްނެތި ކަމަށެވެ.

37. ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ޝިފާޒު**[32] ޤަޟިއްޔާގައި މާނަކުރުމުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނު[33]ގެ 35 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) އަށް ހަވާލާދީ ބަޔާންކޮށްފައިވާ ގޮތުގައި، ކަމެއް ކުރުމަށް ވަކި މުއްދަތެއް ޤާނޫނެއްގައި ބަޔާންކޮށްފައިނުވާ ހާލަތެއްގައި ދެން ބަލަންޖެހޭނީ އެކަށީގެންވާ އަވަސްމިނެއްގައި، ބޭނުމީ ފަސްވުންތަކެއް ނެތި އެކަމެއް ކުރުމުގައިވާކަން ނުވަތަ ނުލަސްކޮށްކަމަށެވެ. މާނަކުރުމުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނުގެ 35 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) ގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން އަމަލުކުރުމުގެ ނަތީޖާއަކީ ކޯޓުގެ މައްސަލައެއްގެ ފަސް ވެރިގެންވާ ހާލަތަށް ރިޢާޔަތްކުރުމާއެކު، ކަމެއް ކުރުމުގައި ލަސްވުމަކީ އެކަށީގެންވާ ސަބަބުތަކެއްގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް ލަސްވި ލަސްވުމެއްތޯ ކަނޑައަޅަންވާނެކަމަށް އެ ޤަޟިއްޔާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

---

[30] ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު 2020/SC-A/44
[31] ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު 2022/SC-A/23
[32] ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު 2022/SC-A/23
[33] ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/2011

38. އިސްތިއުނާފު ކުރެވޭ ނިންމުމުގެ 12 ވަނަ ނުކުތާގައި، މައްސަލަ އަނބުރާ ގެންދިއުމާ ހުށަހެޅުމާ ދެމެދު ދިގު މުއްދަތެއް ފާއިތުވެފައިވާތީ ޕްރޮސީޖަރ ޝަރީޢަތުން ސާބިތު ކުރެވުނު ކަމަށް ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ. މައްސަލަ އަނބުރާ ގެންދިއުމަށް އިޖުރާ ތަރުތީބު ހިންގުނުތީ ޝަރީޢަތުން ސާބިތުކޮށްފައިވާ ކަން ދަށު ކޯޓުގެ ނިންމުމުގެ 13 ވަނަ ނުކުތާގައި ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.

39. ޖަވާބުގައި ދަޢުވާ ހުށަހެޅުއިރު ހުށަހަޅާ ތިރިޔާއުންތަކެއް ހުރުމުން ދިރާސާކުރުމަށް އަނބުރާ ގެނެވިފައިވާ މައްސަލައެއް ކަމަށް ދައުލަތުން ބަލައިފައިވާ ކަމަށް 12 ވަނަ ނުކުތާގައި ދަށު ކޯޓުން ފާހަގަކުރައްވައެވެ. މައްސަލައިގައި އިޖުރާ ތަރުތީބު ކުރުމުގެ ޝަރީޢަތުން ސާބިތު ކުރުމުން ފިޔަވަޅު ހަމަޖެހިފައި މައްސަލަ ފުރިހަމަކަން އަނބުރާ ގެނެވި ތެރޭގައިވާ ކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާކަން ފާހަގަކުރެވިފައެވެ.[34]

40. އެހެންކަމުން، މައްސަލަ ކޯޓަށް ހުށަހެޅުމަށް ހަމަވާ ދައުވާ އުފުލުމުގައި ދިގު މުއްދަތެއް ފާއިތުވާތީ އެދިފައިވާ ކަންކަން ގޮތުން ސާބިތުކުރުމުގެ ކޯޓުން ދަށު ކޯޓުން ފުރުޞަތުދީފައިވާ ކަމުގައި ބެލެވެއެވެ. މައްސަލައިގައި ކަންހިނގާފައިވާ ގޮތް ތަފްސީލުކޮށް ދައުލަތުން ބެލެވިފައިވާކަން އިސްތިއުނާފު ނުކުތާތަކުގައި ގެތެރިން ދިޔައީ ހުރަހަށް ފޯރުވައިދީ ކަށަވަރުކޮށްދޭން އޮންނަނީއެވެ. އަދި އިތުރުން މިމައްސަލައިގައި ދިޔައީ ޝަރީޢަތް ހިނގައިދާ ފަރާތް މައްސަލައިގައި ކަންހިނގާފައިވާ ގޮތް އެނގޭ ސާބިތުވާން ފުރުޞަތުދީފައިނުވާކަން ފުރިހަމަކޮށް ނޫނަވަކަން އުޅުއްވާނެ ބެލުވެއެވެ. އެހެން މައްސަލައާ ގުޅޭ ދިރާސާކުރުމަށް ފުރިހަމަވާ ފަހަރެއްގައި ދިރިތިބެން ބަލައިގަނެ ހުށަހެޅުއްވާ ނަމަ ފުރުޞަތުދީ ނުކުތާގެ އުސޫލުގައި 7 (ހަތެއް) މަސްދުވަސް ހުރަސް ދިޔަ ސަބަބު ސާބިތުކުރެވޭ ކަމަށް ޝަރީޢަތުން ދަށުކޯޓު ހުރި ސާބިތުވާ ޖަވާބު ބޭނުން ބިނާވީ އުސޫލުގައި މުވައްޒަފުން މަދުވެގެ މައްސަލަކުރެވެ. ނަމަވެސް، މައްސަލައިގެ ޝަރީޢަތެއް ނިމުނު ފަހުން

[34] އިސްތިއުނާފުކުރެވޭ ނިންމުމުގެ 13 ވަނަ ނުކުތާ

އެމުއްދަތުގެ ތެރޭގައި މައްސަލައާ ގުޅޭ އޮޑިއޯ ވީޑިއޯ ހެއްކެއް ހުށަހެޅުމުގައި މަސައްކަތެއް ކުރަން ޖެހުނުކަމަށްވެސް ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން މި ކޯޓަށް ސިޓީއަކުން ޖަވާބުދީފައިވާތީއެވެ.[35]

41. މައްސަލައެއްގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ގޮތް ވަގުތުން ވަގުތަށް ޝަރީޢަތަށް ބަދަލުނުކުރަން ދަތިވުމަކީ އެކަށީގެންވާ ކަމެކެވެ. މަޤްބޫލު ސަބަބުތަކެއް ހުރިނަމަ ހާލަތްތަކުގައި އެކަށީގެންވާ ވަގުތު ހުރުމުން ޝަރީޢަތްތަކުގައި އެދުމަކީ ޚަސްމުންނަށް ލިބިގެންވާ ޙައްޤުތަކެވެ. މިއިސްތިއުނާފުގައި ދައުލަތުން ސާބިތު އުފައްދަނީ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ޝިފާޒު**[36] ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ އުސޫލުތަކަށް ރިޢާޔަތްކުރުމުގެ ކުރިން މައްސަލަ ހުށަހެޅުމުގައި ލަސްވުން އައި ސަބަބު ދައުލަތުން ބުނެދެވުނުނަމަވެސް، މައްސަލަ ލަސްވުން ހުށަހެޅުން ސަބަބަކީ އެކަށީގެންވާ ސަބަބެއް ކަން އެނގިގެން ދޭން ނުވެއެވެ. އިސްވެ ބަޔާންވެ ދިޔަ ގޮތުން މިމައްސަލައިގައި ދަޢުވާ އުފުލުމުގައި ލަސްވި ސަބަބު ސާފުކުރުމަށް ޝަރީޢަތުން ސުވާލުކުރިއެވެ. ދައުލަތުން އެސުވާލުތަކަށް ޖަވާބުދީފައި ނުވެއެވެ.

42. ދަށު ކޯޓުން ގޮތް ނިންމާފައިވާ އުސޫލުން ދައުލަތުން ހުށަހެޅި ކަންކަމުގެ މައްޗަށް ރިޢާޔަތްކޮށްފައެވެ. މައްސަލައިގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ ގޮތް ފުރިހަމައަށް ދަށު މަރުޙަލާގައި ބަލާނުލެވުން ސަބަބު މިއިސްތިއުނާފުގައި ދައުލަތުން ބަޔާންކޮށްފައެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ޝިފާޒު**[37] ޤަޟިއްޔާ ރިޢާޔަތްކުރުމަށްޓަކައި މައްސަލަ ހުށަހެޅުމުގައި ލަސްވުމުގައި އެކަށީގެންވާ ސަބަބެއް ބަޔާންކުރުމަށް ދައުލަތަށް ފުރުސަތު ދިނުމަކީ ކަމުގައި ދެކެމެވެ. އެކަން ސާފުކުރުމަށް ވަގުތު ބޭނުންވެގެން ޝަރީޢަތުގައި އެދިފައިވާކަން އެނގެން ނެތުމަށް ޝަރީޢަތުން ކުރި ސުވާލަށް ދެވިގެން ޖަވާބުދިނުމަށް އެކަށީގެންވާ ވަގުތު ނުލިބޭ ކަމަށްބުނެ ދައުލަތުން މިއިސްތިއުނާފުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާތީއެވެ.

35 ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ ނަންބަރު 196-A/95/2023/367 ސިޓީ (05 ސެޕްޓެންބަރު 2023)

36 ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު 2022/SC-A/23

37 ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު 2022/SC-A/23

އެޕީލަށް ސާފުކުރެވުން އަސްލާ ޙަވާލާ މައްސަލައެއްގައި ދައުވާކުރަންވީ މުއްދަތު

43. އަބްދުލް ސާއިދުގެ މައްކަން އުފުލާފައިވާ ދައުވާއަކީ 02 މެއި 2016 ދުވަހުގެ ވަގުތެއްގައި އިތުބާރުކުރެވޭ މަޢުލޫމާތުގައި ހުރި ކުރެވުނު އޮޅި ޖީންސް އަދަދު ހިސާބުކުރުގެ ދައުވާއެވ. މި ތުހުމަތުގައި 02 މެއި 2016 އިން ފެށިގެން 29 ޖޫން 2016 އަށް އަބްދުލް ސާއިދު ބަންދު ކޮށްފައިވެއެވ.[38] އޭނާގެ މައްކަން ދައުވާ އުފުލިފައިވަނީ 01 ނޮވެންބަރު 2016 ގައެވ. އެމައްސަލަ ދައުލަތުން އެދިގެން[39] (މައްސަލަ ހުކުމްކޮށްފައިވާ ކޯޓު ބަދަލުކުރުމަށް އިސްތިއުނާފު ހައްދުވާ ފަރާތުން އެދުމާ) 18 ޖަނަވަރީ 2017 ގައި އަސްލާ ޙަވާލާކުރުވުމަށްވެއެވ.[40] ދުވަސް ފަހަކުން އެދައުވާ ހަމަ އެކޯޓުން ހުކުމްކޮށްފައިވަނީ 3 (ތިނެއް) މަސް ދުވަސް ފަހުން 19 އޮގަސްޓް 2017 ގައެވ. މިތާރީޚުތަކުގައި ކަނޑައޮތް ގޮތުގެ އަސާސަކަން ނެތެވ.

44. އަބްދުލް ސާއިދު ދިރިއުޅޭ އެޕީލަށް ދައުލަތަކުން ސާފުކުރެވިފައިވާތީ ދުވަސް ފަހަކުން ހުކުމްކުރުން ދައުވާ ކޯޓުން އަސްލާ ޙަވާލާކުރުމަށް މައްސަލަ ހުކުމްކުރުމާ 1 އަހަރާއި 6 މަހާއި 24 ދުވަސް ފަހުން 12 ނޮވެންބަރު 2018 ގައެވ. އަބްދުލް ސާއިދުގެ މައްކަން 3 ވަނަ ފަހަކުން ދައުވާ ހުކުމްކުރުމަށްވާ މުއްދަތު 1 އަހަރާއި 3 މަހާއި 11 ދުވަސް ފަހުންނެވ.

45. ސުވާލަކީ އެއް ފަހަރު ހުކުމްކުރުމާ ދައުވާއެއް އަލުން ހުކުމްކުރުމަށް މުއްދަތެއް ކަނޑައެޅިފައިވޭތޯއެވ؟ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޤާނޫނުއަސާސީގެ[41] 61 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)ގައި ބަޔާނާއި ދައުލަތުން ދަރު ކޯޓުގައި ބަންދުކުރުމަށް ކޯޓަށް ފެށިގެން ދައުވާ ހުކުމްކުރުން ދައުވާ ކުރުމުގެ މުއްދަތު ނިމުމާއި އަންގައިދިނުމެވ.[42]

[38] އަބްދުލް ސާއިދުގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުންތައް ހުށަހަޅާ ފޯމުގެ ނަންބަރު 3.1.2

[39] ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ ނަންބަރު [redacted] ސިޓީ (05 ޖަނަވަރީ 2017)

[40] [redacted] ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted] ސިޓީ (18 ޖަނަވަރީ 2017)

[41] ޤާނޫނު ނަންބަރު 9/2014

[42] އިސްތިއުނާފު ކޯޓުގެ ނިންމުމުގެ 10 ވަނަ ނުކުތާ އަދި އެ ފަސްއެއްގާ ގޮތުގެން ދައުލަތުން ހުށަހަޅާފައިވާ ޝަރީޢަތުގެކުރިން ހުށަހަޅާ ހުށަހެޅުމަށް ރައްދުދޭ ފޯމު (08 މާ 2023)

46. ހައިކޯޓުގެ ބުނުމަކުން އަދުން ހުރަހަކައިވިޔަސް ބެލުމަށް އެނގި މައްސަލަ އެއް އަދުން ކޯޓަށް ހުށަހެޅުން ޤަސްދުގައިވާ މައްސަލައެއްކަމުގައިވާ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ޝިފާޒް**[43] ޤަޟިއްޔާގައިވެސް ހަމަ މިއުޞޫލު ދައްކަވާފައިވާކަން ފާހަގަކުރެވެއެވެ. މިއުޞޫލު ބަޔާންކުރަމުން، އެޤަޟިއްޔާގައި ފާހަގަކޮށްފައިވަނީ ... "ޖިނާއީ ދަޢުވާ އުފުލުމަށް ... ދަޢުވާ ފެށުމަށް ޤާނޫނީ ..." ... "......" ... ޤާނޫނުގެ ... ..."[44]

... ދަޢުވާ ... ހުށަހެޅުމާމެދު ... ނިންމަވާފައިވެއެވެ.

47. ހަމަ އެޤަޟިއްޔާއިން ... ޤާނޫނުގައި ... ޤާނޫނު[45]ގެ 35 ވަނަ މާއްދާގެ (ބ) ގެ އަކުރުގައި، ... (1) ... (2) ... ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

48. މިމައްސަލައިގެ ... ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ޕްރޮސިކިއުޓަރ ... ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

43 ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު 2022/SC-A/23

44 ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ޝިފާޒް ޤަޟިއްޔާގެ 19 ވަނަ ނުކުތާ

45 ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/2011

ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް ވ. މުޙައްމަދު ޝަރީފް[46] ޤަޟިއްޔާގައި ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އުސޫލަށް ރިޢާޔަތްކޮށް، މިއީ އެކަށީގެންވާ އަދަބު މިންވަރުގައި ބަޔާނު ދަސްތޫރުގައި ނުވާ އަދުން ހުރިހާކަމެއް ޤަވާޢިދު ދޭހަވާކަމުގައި ދެކެމެވެ.

ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 95 ވަނަ މާއްދާ ތަޠްބީޤުކުރުން

49. މިމައްސަލައަށް ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 95 ވަނަ މާއްދާ ތަޠްބީޤުވާނެކަމަށް ދަށުކޯޓު ރިޢާޔަތްކުރެއްވި ފާހަގަކޮށްލައްވާފައެވެ.[47] ސަބަބަކީ ކަމުގައި ފާހަގަކޮށްލައްވާފައިވަނީ ދައުލަތުން އަޑުއެހުން ހުށަހަޅާފައިވަނީ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުން އަމަލުކުރަން ޖެހުމަކީ ވަރަ ކަމުގައިވާތީއެވެ.[48] މި މަސައްކަތުގައި އެއް ބަޔެއް ނުވެއެވެ. ސަބަބަކީ، ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 95 ވަނަ މާއްދާގައި "މި ޤާނޫނަށް އަމަލުކުރަން ފެށިއިރު ތަޙްޤީޤުގައި ބަންދުކޮށްފައި ހުރި މީހުންގެ މައްސަލަތައް ނިންމައި، މި ޤާނޫނަށް އަމަލުކުރަން ފެށިތާ 30 (ތިރީސް) ދުވަހުގެ ތެރޭގައި އެ މީހުންގެ މައްސަލަ ދައުވާ އުފުލަންވާނެއެވެ. އަދި ހައްޔަރުކުރެވި، އެހެންނަމަވެސް ބަންދުން ދޫކޮށްލާފައިވާ މީހުންގެ މައްސަލަތައް ނިންމައި، މި ޤާނޫނަށް އަމަލުކުރަން ފެށިތާ 45 (ސާޅީސް ފަހެއް) ދުވަހުގެ ތެރޭގައި އެ މީހުންގެ މައްސަލަ ދައުވާ އުފުލަންވާނެއެވެ." ބުނާ ބުނުން ތަޠްބީޤުކުރެވޭން ވާނީ ޤާނޫނަށް އަމަލުކުރަން ފެށިއިރު އެއްވެސް ގޮތަކަށް ދައުވާ އުފުލިފައިނުވާ މީހުންގެ މައްސަލަ ދައުވާ އުފުލުމުގައި މުއްދަތު ގުނުމަށެވެ.

50. މިމައްސަލައިގައި ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތަށް، މައްސަލަ ހުށަހެޅުމަށް ފަހު ދައުވާ އަނބުރާގެންދިޔައިވާ ނުވަތަ ފޮނުވިފައިވާ މައްސަލަތަކުގައި ބަލަންޖެހޭނީ އަނބުރާ ފޮނުވާލި ތާރީޚުން ފެށިގެން ބާކީހުރި ލަސްފަސްކުރެވުނު ނުވާ އެކަށީގެންވާ އަދަބު މިންވަރުގައި ދައުވާ އަލުން ހުށަހެޅިފައިވާތޯ އެވެ. މިފަދަ ނިންމުމުގެ ބިނާވެގެންދަނީ އެޖެންސީ ސާފުކުރުން ނޫނީ މުއްދަތު ފަހަރު ވާދީ ކަންބޮޑުވުމުގެ ކަމުގައިވާތީ ދައުވާ އުފުލުމުން އެފަދައިން

[46] ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު 2022/SC-A/23

[47] އިސްތިއުނާފު ލިޔުމުގެ ނިންމުމުގެ 18 ވަނަ ނުކުތާ

[48] އިސްތިއުނާފު ލިޔުމުގެ ނިންމުމުގެ 18 އަދި 19 ވަނަ ނުކުތާ

ވަކި މުއްދަތެއް ކަނޑައެޅިފައިނުވާކަމުގައި ނުދެކެމެވެ. އެހެންކަމުން މިދައުވާ ޖިނާއީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނަށް ޢަމަލުކުރަން ފެށި ތާރީޚުން ފެށިގެން 45 ދުވަހުގެ ތެރޭގައި އުފުލަންޖެހޭ ކަމަށް ދަޢުވާކުރުން ކަނޑައަޅާފައިވާ ކަނޑައެޅުމަކީ ތާއީދުކުރެވޭކަމެކެވެ.

އެކަށީގެންވާ އަވަސްމިނުގައި ބޭކާރު ލަސްވުންތަކެއް ނެތި ދައުވާ އުފުލާފައިވޭތޯ؟

51. މައްސަލައިގެ ދައުވާއުފުލަން ލަސްވެފައިވާ ސަބަބު ސާފުކުރުމަށް ދަށު ކޯޓުން ސުވާލުކުރުމުން ޕްރޮސިކިއުޓަރުން އެކޯޓަށް ސާފުކޮށްދިން ކަމަށް ބުނާ މައުލޫމާތުގެ ހުލާސާ އަންނަނިވި ތާވަލުގައި ބަޔާންކުރަނީމެވެ.

ކޭސްގެ ހާދިސާ ހިނގި ތާރީޚު	02 މެއި 2016
ފުރަތަމަ ދައުވާ އުފުލުން ތާރީޚު	06 ނޮވެންބަރު 2016
ޕީޖީ އިން އެދިގެން އަނބުރާ ގެންދިޔަ ތާރީޚު (ކޭސް ބަދަލުކުރުމަށް)	18 ޖަނަވަރީ 2017
ލިޔުން ހަމަކުރުމަށް ޕީޖީ އިން ފުލުހުންނަށް އެދުނު ތާރީޚު	26 މެއި 2019
ފުލުހުންގެ ފަރާތުން އަލުން ލިޔެކިޔުންތައް ފޮނުވި	09 ޖުލައި 2019
އަލުން ދައުވާ އުފުލުން	23 ފެބުރުއަރީ 2020

52. ދައުލަތުގެ ފަރާތުން އެދިގެން މައްސަލަ އަނބުރާ ގެންދިއުމަކީ ފަހު ދުވަސް ފަހަރަކު މައްސަލަ ކޯޓަށް ހުށަހެޅުން ކަމާއި އެޖެންސީ ސާފުކުރުމުގައި ކޯޓުން މައްސަލަ އަނބުރާ ފޮނުވާލެވިފައިވާކަން ދަށު މަރުޙަލާގައި ދައުލަތުން ބުނެދިފައިވާ ކަން އެނގެންނެތެވެ. އަދި އެކަން އެގޮތަށް ފާހަގަކުރިކަމަށް މި އިސްތިއުނާފުގައިވެސް ދައުލަތުން ބަޔާންކުރެއެވެ. އެހެންނަމަވެސް، ދައުލަތުން ދަށުކޯޓަށް ހުށަހަޅާފައިވާ ޝަރީޢަތުގެ ކުރިން ހުށަހަޅާފައިވާ ހުށަހެޅުމަށް ރައްދު ދޭ ފޮތުގައި އަބަދުވެސް ސާއިލުގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވާ އެހެން ހުށަހެޅުމަކާގުޅިގެން ރައްދު ދެމުން، މި މައްސަލައަށް [redacted] ކޯޓަށް ހުށަހެޅުމުގައިވެސް 12

ނޮވެންބަރު 2018 ދުވަހު އަނބުރާދޫކުރާވާފަދައިވާ މައްސަލައެއްކަން ފާހަގަކޮށްފައިވެއެވެ.[49] މިފާހަގަކުރުމަށްފަހު އެއީ ދުވަސް ފަހުން މައްސަލަ ހުށަހެޅުމަށް ފަހު އަނބުރާ ދޫކޮށްލާފައިވަނީ އެސީސީ މިންވަރަށް ދަށްކުރުމުން އެކަން ސާބިތުވެފައިވެއެވެ.

53. އިސްތިއުނާފު ހުށަހަޅުއްވި ދެއްކެވުން ފާހަގަކޮށްފައިވާ ކަންތައްތަކުގައި ދުވަސް ފަހުން މައްސަލަ ހުށަހެޅި ކޯޓުން މައްސަލަ ބަލައިނުގަނެވޭކަން ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. މިކަމަށް ހުށަހެޅިފައިވާ މަޢުލޫމާތުތަކުން ކަނޑައަޅާފައިވާ ގޮތް އެނގެނީ ބަލާލުމުން އަންނަނިވި ތާވަލުގައި ބަޔާންކުރަމެވެ.

ހާރިސާ ހިނގި ތާރީޚް	02 ޖުލައި 2016
ފުރަތަމަ ދަޢުވާ އުފުލުނު ތާރީޚް	06 ނޮވެންބަރު 2016
ދަޢުވާއުން އެދިގެން އަނބުރާ ފޮނުވުނު ތާރީޚް (ކޯޓު ބަދަލުކުރުމަށް)	18 ޖަނަވަރީ 2017
2 ވަނަ ފަހަރަށް ދަޢުވާ ހުށަހެޅުނު ތާރީޚް	19 އޭޕްރީލް 2017
ދަޢުވާ ބާޠިލުކުރުން- ދަޢުވާ ލިބޭ ފަރާތުގެ އެޓަރނީ ސާފުކުރުވުމަށްވެގެން	12 ނޮވެންބަރު 2018
އެޓަރނީ ސާފުކުރަން ޕީޖީ އިން ފުރުޞަތު ފޮނުވުން	22 ނޮވެންބަރު 2018
އެޓަރނީ ސާފުކޮށް ފުރުޞަތު ޕީޖީ އަށް ފޮނުވުން	06 މާރިޗު 2019
ދިޔުން ހަމަކުރުމަށް ޕީޖީ އިން ފުރުޞަތުނަގަން އަނބުރާ ފޮނުވުމާއި	26 މޭ 2019
ފުރުޞަތުގެ ފަރާތުން އަލުން ދިރާސާކުރުމަށް ފޮނުވި	09 ޖުލައި 2019
3 ވަނަ ފަހަރަށް ދަޢުވާ އުފުލުން	23 ފެބުރުއަރީ 2020

54. މައްސަލައިގެ ވާޤިޢާ ކަރަފްޓުކުރުމަށް ފަހުޖެހިގެންނަން މައްސަލައާއި ޖިންސާއަލާއި އެންސަ ދަރު ކޯޓަށް ހުށަހެޅުން ކަންތައްތަކުގެ އަމިލުގައި މިބާވަތްގެ ޖަރީމާއާއި ކުރެހިފައިވާ ދަޢުވާ ތިންވަނަ ފަހަރަށް އުފުލުމުގައި، އެޓަރނީ ހުކުމުގައިވާ ފާހަގަކޮށް އަދި ބަދަލާއި ދެވިގެން ހުރި ހުކުމުގައި ހުރަފްވެފައިވާ ވަގުތަކީ ބޭނުން

[49] ސަޕްރީމްގެ ކުރިން ހުށަހަޅާފައިވާ ހުށަހެޅުމަކަށް ބަލާ ދާރު ޗާޓް ސ 5 ގެ ޕެރެގްރާފް 2

ފަސްވުންތަކެއް ނެރުމުގެ އެކަށީގެންވާ ވަގުތެއް ކަމުގައި ބަލައި (ދިފާއުގައި ފާހަގަކުރެވިފައިވާ އަންގުމަކީ ކަންކަން އެއްފަހަރާ ކުރުމަށްފަހު) ގޮތެއް ނިންމަން ބަލާއިރު ވެސް، ތަހުޤީޤުކުރަން ފާހަގަކުރެވޭ ކަމަކީ ދައުލަތުން އެދުނު ފަދައިން ބަދަލުތަކާ އެކު ޗާޖުކުރުމަށް 09 ޖުލައި 2019 ގައި ފުލުހުންގެ ފަރާތުން ފޮނުވުމަށް ފަހު ވެސް ދައުވާ އުފުލިފައިވަނީ ގާތްގަނޑަކަށް 07 (ހަތެއް) މަސް ދުވަސް ފަހުންކަމެވެ. މިބާވަތުގެ ދައުވާއެއް އުފުލުމަށް ޤާނޫނު އުސޫލުން 60 (ބަހުޤޭގެ ބޭނުމަކަށް ފަހުގެ އިސްލާހުތަކުގެ ތެރޭގައި ދިޔަ އަންގުމަކީ ދުވަސްތަކެއް ހިމަނާފައި) ދުވަސް ދިޔަ އިރު، އެޖެންސީ ސާފުވެ ޖިނާއީއުސޫލުތަކެއް ހަމަވުމަށް ފަހު ވެސް 07 މަސް ދުވަސް ވަންދެން ދައުވާ ނުއުފުލައި އޮތް ސަބަބަކީ ކޮބައިކަން ސާފުކުރެވިފައިނުވާކަމެވެ.

55. 04 ސެޕްޓެމްބަރު 2023 ގައި މިކޯޓުގައި ބޭއްވުނު އަޑުއެހުމުގައި ދައުލާ ފޮނުވި ތަކު ފޮނުވިކަން ބަދަލުކުރެވުނު ހިމެނޭ ކަމެއް އެ މުއްދަތުގައި ކުރެވިފައި ނުވާކަމަށް ދައުލަތުން ބުނެފައިވެއެވެ. އަދި އެހެންކަމުން، 05 ސެޕްޓެމްބަރު 2023 ގައި ދައުލަތުން މިކޯޓަށް ހުށަހަޅާ ސިޓީގައި[50] 09 ޖުލައި 2019 ގައި ފުލުހުން ހުށަހަޅާ ސިޓީއަކީ ފަހު 12 ސެޕްޓެމްބަރު 2019 ގައި މައްސަލައިގެ ހިމެނޭ ކުރެވުނުތަކާ އެއްޗެހި ސިޓީ ނަމްބަރަށް ފުލުހުންނަށް ތިޔާރުވާނެކަމަށް ބުނެފައިވެއެވެ. މިސިޓީގެ ޖަވާބު 21 އޮކްޓޯބަރު 2019 ގައި ފުލުހުންގެ ފަރާތުން ހުށަހަޅައިދޭ މައްސަލައިގެ އެއީ ޕީޖީ އޮފީހުގެ ޕްރޮސެކިއުޓަރ ޖެނެރަލް ކަމަށް ނިސްބަތްކޮށް ކަމަކާ ގުޅިގެން އިތުރު ސިޓީއެއް ނުހޮވާ ފާހަގަކުރެވިފައިވެއެވެ.[51] އަދި އެހެންކަމުން، ޑިސެމްބަރު 10 ޑިސެމްބަރު 2019 ގައި ފުލުހުންނަށް ހުށަހަޅާ ސިޓީ[52] ގައި އެކަމަށް އެއީ ޕީޖީ އަދި ތިޔަހެއްދުމާއެކު ދިނުމަށް އެއީ ޕީޖީ ޑޮކިއުމަންޓް ހުށަހަޅާނެކަމަށް އެދިފައިވެއެވެ. މިސިޓީއަށް މޯލްޑިވްސް ޕޮލިސް ސަރވިސް އިން 06 ޖަނަވަރީ 2020 ގައި ދިން ޖަވާބުގައި[53] އެއީ ޕީޖީ ޑޮކިއުމަންޓް އެއް ނުހޮވާ ފާހަގަ ކުރެވިފައިވެއެވެ.

[50] ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ ނަންބަރު 196-A/95/2023/367 ސިޓީ (05 ސެޕްޓެމްބަރު 2023)
[51] މޯލްޑިވްސް ޕޮލިސް ސަރވިސްގެ ނަންބަރު [redacted] ސިޓީ (21 އޮކްޓޫބަރު 2019)
[52] ޕްރޮސިކިއުޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގެ ނަންބަރު [redacted] ސިޓީ (10 ޑިސެންބަރު 2019)
[53] މޯލްޑިވްސް ޕޮލިސް ސަރވިސްގެ ނަންބަރު [redacted] ސިޓީ (06 ޖަނަވަރީ 2020)

56. ބުނެވުނު ބަރީޢަތްތަކުގެ މައްސަލަ ބަލާއިރު، މިމައްސަލައިގައި ދަޢުވާ އުފުލުމުގައި އެކަށީގެންވާ ވަގުތަށް ވުރެ ދިގު މުއްދަތެއް ފަހުވެފައިވާ ކަމަށް ދަށު ކޯޓުން ކަނޑައަޅާފައިވާއިރު އެކަމާ ގުޅިގެން ވާހަކަ ދައްކާނަން ފުރުސަތުދިނީ ދަށު ކޯޓުގައި ޕްރޮސިކިއުޝަނުން ދެއްކި ވާހަކަތަކަށް ބިނާ ކޮށެވެ. އެއީ 18 ޖަނަވަރީ 2017 ގައި ދަޢުވާ އަނބުރާ ގެނައުމަށް ފަހު އަލުން ދަޢުވާ ހުށަހެޅުން 23 ފެބްރުއަރީ 2020 އަށް ލަސްވެފައިވާ މައްސަލަ ދިރާސާކުރުމަށް ވަގުތު ބޭނުންވެގެން ކަމަށް ބުނެފައިވުމުންނެވެ.[54] 09 ޖުލައި 2019 ގައި ލިޔުން ހަމަކޮށް ފުރުމުގެ ފަރާތުން ދައުލަތަށް ޙަވާލު ދަޢުވާއެއް އުފުލުމަށް 07 މަސް ދުވަސް ނަގަން ޖެހޭ އެކަށީގެންވާ ސަބަބެއް ދައުލަތުން ބުނެދީފައިވާ ކަމުގައި ނުދެކެމެވެ.

57. މައްސަލައިގައި ދަޢުވާ ކުރުން ލަސްވެފައިވާ ސަބަބު ސާފު ކުރަން އުދުމުން އަދަބުދޭމާތޯ އެކަށީގެންވާ ގޮތެއްގައި ފުރުޞަތުނުދެވުނު ސަބަބު މިއިސްތިއުނާފުގައި ދައުލަތުން ބުނެދީފައެއް ނުވެއެވެ. ކޯޓުތަކުން ކަމަކާ ގުޅޭ ގޮތެއް ކަނޑައެޅޭނީ ހުށަހެޅުމުން ހުށަހަޅާ ކަރުދާސްތަކަށް ބިނާކޮށެވެ. ހުށަހެޅޭ ކަރުދާހާއި މައްސަލައިގެ ބިނާކޮށް ގޮތެއް ނިންމުމަކީ ކުރެވޭނެ ކަމެއް ނޫނެވެ. އިސްތިއުނާފީ ކޯޓަކުން ގޮތް ނިންމާނީ ދަށު ކޯޓުގައި ހުށަހެޅުނު ކަރުދާސްތަކާއި އަސާސް ކަމަށް ބަލައިގެންނެވެ. ދަށު ކޯޓުގައި ފާހަގަކުރެވިފައިނުވާ އަދި ކަރުދާސްތަކަށް ފާހަގަކުރެވުނު އިސްތިސްނާ ހާލަތްތަކެއް ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ **ޢަބްދުﷲ ޙުސައިން ވ. މޯލްޑިވްސް ކަސްޓަމްސް ސަރވިސް**[55] ފަދަ ޤަޟިއްޔާއިން ކަނޑައަޅުއްވާފައިވާ އުޞޫލު އިސްތިސްނާއީ ހާލަތެއް މިމައްސަލައިގައި އޮތް ކަމަށް ދައުލަތުން ވާހަކަ ދައްކާފައެއް ނުވެއެވެ. ދަށު ކޯޓަށް ހުށަހެޅުނު ކަރުދާސްތަކުން އިސްތިސްނާއީ ހާލަތަކަށް ފެނޭ ގޮތެއް ހުށަހެޅުން ބުނެދިނުމެއް ނެތި އިސްތިއުނާފީ މަރުޙަލާގައި އަދި ވާޤިޢާތަކާއި ދިފާޢު ހުށަހެޅުމަކީ އެކަމަށް ފުރުސަތު ދިނުމަކީ ދަށު ކޯޓުގެ ނިންމުންތަކުގެ ބަދަލު ކުރުމުގެ އިސްތިއުނާފީ ޝަރީޢަތްތަކުން ކަމާ ގުޅޭ ސުވާލު އުފެދޭނެ ކަމެކެވެ.

[54] އިސްތިއުނާފުކުރެވޭ ނިންމުމުގެ 12 ވަނަ ނުކުތާ

[55] ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު 2019/SC-A/57

ނިންމަން ފެންނަ ގޮތް

58.މިމައްސަލައާގުޅޭ ދަށު ކޯޓުން ގޮތް ނިންމުމުގައި، މި މައްސަލައިގެ މައްޗަށް ޤާނޫނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނުގެ 95 ވަނަ މާއްދާ ތަޠްބީޤުކުރެވޭނެކަމަށް ކަނޑައަޅާފައިވުން ބާޠިލުކުރުމަށް ފެނެއެވެ. މިމައްސަލައިގެ ދައުވާ އުފުލުމުގައި އެކަށީގެންވާ މިންވަރަށް ބާކީކޮށް ވަސީލަތްތައް ހިފާނެ ކަމަށް ދަށު ކޯޓުން ނިންމާފައިވީ އެކަމާ ގުޅިގެން ވާހަކަދެއްކުމަކަށް ފުރުސަތުދީ، ސުވާލު ކޮށް ދައުލަތުން ދިން ޖަވާބުގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށްގެންކަން ފާހަގަކޮށް ބޮޑު ގޮތެއްގައި އޮތް މިޔާރުތަކުގައި، އަދި ކަންތައްތަކުގައި ހުރިހާގޮތަކުންނޭ ފަދަ އުސޫލުތަކާ ސަބަބުން ދައުލަތުން ދެއްކުމެއް ނެތި، އެނިގެންކުރަން ބަދަލުވެ ގެނެސްނުދެވޭ ކަމެއް ނެތް ކަމަށް ކަނޑައަޅާ މައްސަލަ ނިންމަން ފެނެއެވެ.

ފަނޑިޔާރު އަޙްމަދު ޝަރީފުގެ ރައުޔު

59. މި މައްސަލައިގައި ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޔާޒްގެ ރައުޔާ އަޅުގަނޑު އެއްބަސްވަމެވެ.

ޙުކުމް:

ދެންފަހެ، ބައްޔިންވެރިޔާ ސަލަބަތައް އެހެން ހުކުމުން، [redacted] [redacted] ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted] "ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތް" ބާޠިލުކޮށް، [redacted] [redacted] ކޯޓުގެ ނަންބަރު [redacted] ފާސްކުރެއްވި ނިންމުން ބާޠިލުކޮށް، މައްސަލަ ބަލާ ފަނޑިޔާރަކަށް ފޮނުވައި ނުކުތާގެ މައްޗަށް މައްސަލައިގެ ދެ ހަސްމުންނަށް ވާހަކަދެއްކުމުގެ ފުރުޞަތު ދިނުމަށްފަހު، ހައިކޯޓުން މި ފައިސަލާގައި ފާހަގަ ކޮށްފައިވާ ޝަރުޢީ ނުކުތާތަކަށް ރިޢާޔަތް ކުރުމަށްޓަކައި، އަލުން ގޮތެއް ކަނޑައެޅުމަށް [redacted] ކޯޓަށް މިމައްސަލަ އަލުން އަނބުރާ ފޮނުވުމަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި މި ޝަރީޢަތް ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ އެއްބަސްވުމުން ޙުކުމް ކޮށްފީމެވެ.

މި ޝަރީޢަތް ބަލައި ޙުކުމް ކުރީ:

ފަނޑިޔާރު ފާޠިމަތު ފަރުޒާ

ފަނޑިޔާރު މުޙައްމަދު ނިޔާޒް
(ރިޔާސަތު)

ފަނޑިޔާރު އަޙްމަދު ޝަކީލް